

Innst. 57 S

(2014–2015)

**Innstilling til Stortinget
fra kommunal- og forvaltningskomiteen**

Meld. St. 6 (2014–2015)

**Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Sametingets
virksomhet 2013**

Árvalus 57 S

(2014–2015)

**Gielda- ja hálddašanlávdegotti
árvalus Stuorradiggái**

Dieđ. St. 6 (2014–2015)

**Gielda- ja hálddašanlávdegotti árvalus Sámedikki 2013’
doaimma birra**

Innst. 57 S

(2014–2015)

Innstilling til Stortinget fra kommunal- og forvaltningskomiteen

Meld. St. 6 (2014–2015)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Sametingets virksomhet 2013

Til Stortinget

1. Sammendrag

Det vises i Meld. St. 6 (2014–2015) til at Sametingets årsmelding for 2013 ble vedtatt av Sametingets plenum 6. mars 2014.

I stortingsmeldingen er noen saker i Sametingets årsmelding løftet fram, og departementet kommenterer noen av sakene.

1.1 Regjeringens arbeid med samepolitiske spørsmål og oppfølging av Sametingets årsmelding

1.1.1 Sametinget og ansvarsdelingen i samepolitikken

Det vises i meldingen til at Sametinget ble opprettet i medhold av lov av 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven), og bidrar til å etterleve Grunnloven § 108.

Valgdeltakelsen under sametingsvalget 2013 var på 66,9 pst. På valgdagen var det innført 15 005 personer i Sametingets valgmanntall. Valgresultatene viser at det er en jevn kjønnsbalanse blant Sametingets representanter med 49 pst. kvinner og 51 pst. menn.

Sametinget ønsker å føre en aktiv ungdoms- og eldrepolitikk, og har etablert Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) og Sametingets eldreråd.

Per 31. desember 2013 var det 129 årsverk i Sametingets administrasjon.

Det vises i meldingen til at som folkevalgt organ har Sametinget stor frihet. Regjeringen er derfor ikke ansvarlig for Sametingets politiske virksomhet eller vedtakene Sametinget gjør som politisk organ.

Sametinget har siden åpningen høsten 1989 blitt tillagt flere oppgaver og er gitt myndighet i lov og/eller forskrift på flere områder. Sametinget er gitt økt ansvar og selvstendighet i budsjettssammenheng, og det er etablert prosedyrer for konsultasjoner mellom Sametinget og statlige myndigheter. Det vises i meldingen til at Stortinget under behandlingen av den årlige stortingsmeldingen om Sametingets virksomhet og de årlige budsjettbehandlingene har gitt sin tilslutning til utviklingen i Sametingets virksomhet og stilling.

Det vises i meldingen til at Sametinget er regjeringens viktigste dialogpartner i samepolitiske spørsmål. Alle departementer har ansvar for å følge opp gjennomføringen av den statlige politikken overfor samene innenfor sin sektor. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for samordning.

Sametinget har unntak fra bruttobudsjetteringsprinsippet, og fikk i 2013 tildelt hele sin bevilgning fra flere departementer.

I 2013 ble Sametinget tildelt 400,763 mill. kroner (eks. Samefolkets fond).

Sametinget skriver i sin årsmelding for 2013 at dagens budsjettordning med tildelinger fra flere departementer ikke oppfyller målsettingen om en helhetlig samepolitikk. Ifølge Sametinget bidrar dagens budsjettordning heller ikke til å styrke Sametingets legitimitet og ansvarlighet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil vurdere spørsmålet i samarbeid med Sametinget og aktuelle fagdepartementer.

1.1.2 Samiske språk

Det pekes i meldingen på at norsk og samisk er likeverdige språk i Norge. De tre samiske språkene sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk er alle i en sårbar situasjon.

Alle offentlige virksomheter har et ansvar for å ta hensyn til brukere av samiske språk innenfor sitt arbeidsområde. Kulturdepartementet er språkpolitisk ansvarlig fagdepartement. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har hovedansvaret for forvaltningen av språkreglene i sameloven og samordningen av arbeidet med den europeiske pakt om regions- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkpakten). Fagdepartementene har ansvar for samisk språkarbeid innenfor sine egne sektorer.

Det pekes i meldingen på at Sametinget har en sentral rolle i arbeidet med samiske språk, med ansvar for å arbeide for vern og videreutvikling av samiske språk i Norge, jf. sameloven § 3-12.

Kommunene og fylkeskommunene har også en sentral rolle i utviklingen av samiske språk. Det pekes i meldingen på at det derfor er positivt at Sametinget og kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk har inngått samarbeidsavtaler om bruken av tospråklighetstilskuddet. Forvaltningsområdet for samisk språk omfatter nå til sammen 10 kommuner. Sametinget tildelte totalt 73,3 mill. kroner til ulike språktiltak i 2013.

Det vises i meldingen til at tiltakene i Handlingsplan for samiske språk, som ble lagt frem i 2009, har bidratt til positive prosesser for revitalisering og styrking av språkene.

Den samiske befolkningen skal ha samme mulighet som majoritetsbefolkningen til å bruke sitt språk i sin hverdag.

Det vises i meldingen til at rekkevidden av bestemmelsene i sameloven er uklare, og at regelverket til dels er utdatert og slår vilkårlig ut.

Daværende Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartement ferdigstilte i 2013 en gjennomgang av samelovens språkregler. Departementet oversendte i august 2013 en rapport til Sametinget som utgangspunkt for drøftinger og konsultasjoner om problemstillinger knyttet til språkreglene.

I Sametingets språkmelding fra 2012 framhevet Sametinget behovet for å nedsette et utvalg om samiske språk.

Som oppfølging av gjennomgangen av samelovens språkregler og Handlingsplan for samiske språk har Kommunal- og moderniseringsdepartementet satt ned et offentlig utvalg for å utrede ordninger, tiltak og regelverk knyttet til de samiske språkene. Mandatet for utvalget har vært gjenstand for konsultasjoner med Sametinget. Sametinget har også foreslått medlemmer til utvalget.

Det vises i meldingen til at det er stor mangel på personer som kan fylle samfunnets behov for kunnskap i samisk innenfor offentlig tjenesteyting og administrasjon. For å kunne oppfylle det offentlige forpliktelser til bruk av samisk er det derfor behov for en god tolketjeneste. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet nedsatte i 2013 et offentlig utvalg som skulle utrede bruk av tolk i offentlig sektor. Tolkeutvalget avleverte sin rapport 24. september 2014.

Utvikling og harmonisering av terminologi på de samiske språkene på tvers av de nordiske landegrensene er avgjørende for at de samiske språkene skal kunne brukes på flest mulig samfunnsområder. Det er derfor positivt at sametingene i Norge, Sverige og Finland har gått sammen om å etablere et felles nordisk språksenter – Sámi Giellagáldu.

1.1.3 Samisk kultur og kulturminner

Det pekes i meldingen på at det er viktig og berikende for Norge å ta vare på samisk kultur, samiske tradisjoner og de samiske språkene. Norske myndigheter har et overordnet ansvar for å medvirke til å bevare og videreutvikle samisk kultur i dialog og samråd med Sametinget.

Sametinget er gitt forvaltningsmyndighet over statlig finansierte samiske kulturtiltak.

Regjeringen har merket seg at Sametinget prioriterer kulturformål høyt.

Kulturdepartementets midler til samiske kulturformål blir i hovedsak bevilget over statsbudsjettets kap. 320 Allmenne kulturformål, post 53 Sametinget. I 2013 utgjorde tildelingen over budsjettposten 72,7 mill. kroner.

Ved aktivt bruk av økonomiske virkemidler, gjennom samarbeid med aktører som arbeider for samisk kulturutvikling og ved dialog med sentrale, regionale og lokale myndigheter arbeider Sametinget for å ivareta, utvikle og formidle mangfoldet innen samisk kultur.

I 2013 tildelte Sametinget nær 103 mill. kroner til ulike kulturformål. Se nærmere omtale i meldingen. Sametinget mottok i 2013 700 000 kroner i tilskudd til samisk idrett gjennom fordeling av overskuddet til Norsk Tipping AS, og tildelte 1,1 mill. kroner til samiske idrettsorganisasjoner. Tilskudd til samiske publikasjoner utgjorde en vesentlig del av avsetningen på 3,5 mill. kroner til medieformål i 2013.

Sametinget er opptatt av å ha en god dialog og et godt samarbeid med de samiske kunstnerorganisasjonene, kulturinstitusjonene og Norsk kulturråd. Sametinget avholder derfor jevnliges kontaktmøter med samiske kulturinstitusjoner og møter med kulturrådet, samt halvårslige administrative kontaktmøter med Kulturdepartementet.

Sametinget har i sin årsmelding fremmet et ønske om å etablere en fast ordning for politiske møter mellom Kulturdepartementet og Sametinget. Etter Kulturdepartementets vurdering er det etablert god dialog med Sametinget, og det er gjennomført to møter på politisk nivå i 2014.

Sametingets hovedmål for kulturminnevernarbeidet er å forvalte og synliggjøre samiske kulturminner og kulturmiljøer. Sametinget fikk i 2013 tildelt 3 195 mill. kroner til samisk kulturminnevernarbeid over Miljøverndepartementets budsjett. Sametinget fordelte 2,4 mill. kroner i tilskudd til forvaltning av samiske kulturminner.

Riksanstikvaren har igangsatt et prosjekt med identifisering og registrering av alle automatisk fredete, samiske bygninger. Dette pekes i meldingen på at dette ivaretas på en god måte av Sametinget som prosjektleder. Målsettingen er at arbeidet skal være slutført innen 2017.

I omtalen av samiske kulturminner i Meld. St. 35 (2012–2013) Framtid med fotfeste, ble det i tillegg til det samiske bygningsregistreringsprosjektet av automatisk fredete, samiske bygninger også gitt en kort omtale av behovet for å se nærmere på hjemmelen i kulturminneloven. Det vises i meldingen til at det vil bli tatt initiativ til, i samarbeid med Sametinget, å se nærmere på et behov for endringer i dagens lovgivning.

1.1.4 Næringsutvikling, miljø og areal

Det fremgår av meldingen at det i Sundvolden-erklæringen står at grunnlaget for Norges felles velferd er den verdiskapningen som skjer i alle deler av landet. Regjeringen er opptatt av å utvikle samisk næringsliv, herunder samisk reiseliv. Regjeringen vil sikre gode og forutsigbare rammevilkår for reiselivsnæringen og bidra til å gjøre gode naturopplevelser i Nord-Norge tilgjengelige for alle. Arktisk landbruk er et område med potensial for økt verdiskaping.

Sametinget bidrar gjennom sine virkemiddelordninger på næringsområdet til et allsidig næringsliv og en økt sysselsetting, blant annet innen primærnæringene, kulturnæringene og samisk reiseliv. Sametinget tildelte i 2013 totalt 35 663 mill. kroner til ulike næringsformål. Se nærmere omtale i meldingen.

Nærings- og fiskeridepartementet viser til at den igangsatte restruktureringen av landets reisemålsselskaper vil bli videreført.

Sametinget har over flere år arbeidet aktivt for å opparbeide et godt samarbeid med lokale og regionale myndigheter og utviklingsaktører. I 2013 tildelte Sametinget 3 mill. kroner til ulike regionale utviklingstiltak, som blant annet kultur-, språk-, og næringsprosjekter. Sametinget deltok også som medfinansør av ulike prosjekter i hele programperioden for Interregprogrammet Sápmi 2007–2013.

Sametingets hovedmålsetting for areal- og miljøpolitikk er å sikre levedyktige samiske lokalsamfunn på grunnlag av bærekraftig utnytting, bevaring og forvaltning av arealer og ressurser.

I årsmeldingen for 2013 skriver Sametinget at oppfølgingen av forvaltningsspørsmål i henhold til plan- og bygningsloven utgjør en vesentlig del av arbeidet med arealspørsmål i Sametinget. Regjeringen har merket seg at Sametinget er i ferd med å utarbeide en eksempelsamling for å kartlegge kommunenes vektlegging av hensynet til naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv. Det er positivt at Sametinget har dialog med kommuner som har igangsatt prosesser med utarbeidelse av kommuneplaner.

Mineralnæringen er et viktig satsingsområde for regjeringen. Samtidig er det også i Sundvolden-erklæringen gjort klart at regjeringen vil ta vare på samisk kultur og de tradisjonelle samiske næringene. I tilfeller der mineralvirksomhet i det samiske kulturområdet vil påvirke samiske næringer eller samisk kulturutøvelse, vil det være behov for dialog med samiske interesser og Sametinget ved planlegging av mineralvirksomheten.

I meldingen gis en nærmere omtale av Nussirs søknad om konsesjon til utvinning av kobber i Kvalsund i Finnmark, og om selskapet Arctic Golds ønske om å starte utvinning av gull i Bidjovagge i Kautokeino kommune.

Vårjakt på ender er en gammel tradisjon i Kautokeino, og har fortsatt en sterk kulturell forankring i den samiske befolkningen. I meldingen pekes på at vårjakten imidlertid er i strid med moderne prinsipper og praksis for forvaltning av vilt. Klima- og miljødepartementet har etter en avveining av ulike hensyn i saken kommet til at det fortsatt bør tillates vårjakt av ender i Kautokeino. Direktoratet for naturforvaltning fastsatte 3. juni 2013 en egen forskrift om kvoteregulert vårjakt på ender i avgrensede områder i Kautokeino kommune fra og med år 2013 til og med år 2022.

1.1.5 Tjenester til borgerne

Det vises i meldingen til at det er statens ansvar å sikre at hensynet til samene blir ivaretatt i møte med offentlige myndigheter og hjelpeapparat. Samtidig legger staten til grunn at kommuner og fylkeskommuner på eget initiativ også følger opp aktuelle forpliktelser overfor den samiske delen av innbyggerne.

Det vises i meldingen til den pågående kommunereformen og til at regjeringen er opptatt av å ta vare på samiske språk, og vil vektlegge at samiske språkbukere ikke skal komme dårligere ut som følge av endringer i kommuneinndelingen. Departementet har i sitt oppdragsbrev til fylkesmennene derfor bedt fylkesmennene i fylker som har kommuner i det

samiske forvaltningsområdet, om å ta kontakt med Sametinget for å orientere om arbeidet og de prosesser som blir igangsatt.

En eventuell endring av det samiske forvaltningsområdet, som fører til en innskrenkning av samiske språkbrukeres rettigheter, vil reise spørsmål om forholdet til Grunnloven og Norges internasjonale forpliktelser. Også andre lover knytter bestemte ordninger til forvaltningsområdet for samisk språk (enkelte steder kalt samiske distrikt).

At den samiske befolkningen får likeverdige helse- og sosialtjenester som befolkningen for øvrig, er et viktig prinsipp for Sametinget. Kunnskap om og kompetanse i samisk språk og kultur er ifølge Sametinget avgjørende for å sikre målsettingen om et godt og likeverdig tjenestetilbud til den samiske befolkningen.

I Meld. St. 34 (2012–2013) Folkehelsemeldingen er det gitt en redegjørelse for helseutfordringer i den samiske befolkningen. Helse- og omsorgsdepartementet vil gi en tilsvarende redegjørelse i den nye folkehelsemeldingen, som vil bli lagt fram for Stortinget våren 2015.

Sametinget fikk i 2013 tildelt 6 036 mill. kroner over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett.

Sametinget har blant annet ansvar for utarbeiding av læreplaner for opplæring i samiske språk i grunnskolen og i den videregående opplæringen, jf. opplæringsloven § 6-4.

Regjeringen merker seg at Sametingets hovedmål for oppvekst- og utdanningspolitikken er at den samiske befolkningen får kunnskap, kompetanse og ferdigheter som kreves for å delta aktivt i det samiske, nasjonale og internasjonale samfunnet. Sametinget ble i 2013 tildelt 37,7 mill. kroner i tilskudd til samisk i grunnopplæringen og 14,65 mill. kroner i tilskudd til barnehagetilbud over Kunnskapsdepartementets budsjett.

Kriminalomsorgsdirektoratet utarbeidet i februar 2014 en tiltaksplan som skal sikre god og likeverdig straffegjennomføring for samiske innsatte og domfelte.

1.1.6 Konsultasjoner

Det pekes i meldingen på at prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget er et av de viktigste rammeverkene for å sikre samenes folkerettslige rett til deltakelse i saker som angår dem.

Erfaringene med konsultasjonsprosedyrene har vist at det er oppnådd enighet med samiske interesser i mange saker. I andre saker har partene nærmet seg hverandre, men uten at det er oppnådd enighet. Enkelte beslutningsprosesser har tatt lengre tid enn det som i utgangspunktet var planlagt. Regjeringen ser samtidig at konsultasjoner bidrar til å utvikle en

gjensidig forståelse og kunnskap om hverandres utgangspunkt og syn på ulike saker.

Det pekes i meldingen på at en stortingsmelding i seg selv ikke er et tiltak i konsultasjonsprosedyrenes forstand, og det konsulteres i utgangspunktet ikke om meldinger. En melding kan imidlertid inneholde ett eller flere nye tiltak som berører samiske interesser direkte, og det vil kunne være plikt til å konsultere om slike tiltak. Stortingsmeldinger kan ha svært forskjellig karakter, og i enkelte tilfeller vil det kunne være naturlig at et departement samarbeider med Sametinget om utformingen av hele eller deler av en melding.

I kapittel 2.6.2 i meldingen gis en oversikt over gjennomførte konsultasjoner og faste møter med Sametinget.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, Stine Renate Håheim, Stein Erik Lauvås, Helga Pedersen, og Eirik Sivertsen, fra Høyre, Bjørn Erik Hollevik, Frank J. Jensen, Mudassar Kapur og Ingjerd Schou, fra Fremskrittspartiet, Mazyar Keshvari og lederen Helge André Njåstad, fra Kristelig Folkeparti, Geir S. Toskedal, fra Senterpartiet, Heidi Greni, fra Venstre, André N. Skjelstad, og fra Sosialistisk Venstreparti, Karin Andersen, viser til at staten Norge er etablert på territoriet til to folk, samer og nordmenn, og at begge folkene har samme rett til og det samme kravet på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk. Samene er et urfolk som har folkerettslig krav på et særlig kulturvern. Dette er nedfelt i Grunnloven § 108 som pålegger «statens myndigheter å legge til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.»

Komiteen mener Sametingets årsmelding for 2013 viser en bred og målrettet aktivitet for å hevde samiske interesser og kultur. Sametingsvalget 2013 ble gjennomført med god valgdeltakelse, og komiteen deler årsmeldingens uttrykte tilfredshet med at Sametinget har tilnærmet like mange kvinner som menn blant sine 39 medlemmer.

Komiteen merker seg regjeringens understreking av at Sametinget som folkevalgt organ har stor frihet, og at regjeringen derfor ikke er ansvarlig for Sametingets politiske virksomhet eller vedtakene Sametinget gjør som politisk organ. Dette er en viktig understreking av Sametingets rolle som ivaretager av den samiske folkegruppens sjølstendige ansvar for å utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Komiteen viser til at Sametinget i 2013 ble tildelt 400 763 mill. kroner og at Sametingets driftskostnader utgjorde 124 mill. kroner av dette. Sametinget skriver i sin årsmelding at dagens budsjettordning med tildelinger fra flere departementer ikke oppfyller målsettingen om en helhetlig samepolitikk. Det vises i regjeringens melding til at dette er drøftet i møte mellom Sametinget og kommunal- og moderniseringsministeren, og at departementet vil vurdere spørsmålet i samarbeid med Sametinget og de aktuelle fagdepartementene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, ber om at oppfølging av dette arbeidet blir omtalt i stortingsmeldingen om Sametingets virksomhet for inneværende år.

Komiteen merker seg årsmeldingens omtale av konsultasjonsprosedyrene mellom Sametinget og statlige myndigheter. Det uttrykkes tilfredshet med at regjeringen har slått fast at konsultasjonsordningen skal bevares, men det sies samtidig at det er på dette området en ser de største utfordringene i samhandlingen mellom Sametinget og statlige myndigheter. I Sametingets årsmelding vises det til at konsultasjonsplikten etter folkeretten også omfatter Stortinget, men at Stortinget i liten eller ingen grad har praktisert dette. I årsmeldingen heter det at store deler av samepolitikken blir utformet gjennom konsultasjonene. Sametinget vil i større grad legge til rette for offentlighet om prosess og tema for konsultasjoner.

Komiteen understreker regjeringens og Stortingets ansvar for at konsultasjonsavtalene mellom statlige myndigheter og Sametinget blir etterlevd. Når det gjelder Stortingets spesielle ansvar, vises det til stortingspresidentens brev til fagkomiteene av 13. mai 2013. Men henvisning til sameloven §§ 2-1 og 2-2, ILO-konvensjonen nr. 169 og utkast til nordisk samekonvensjon, understreker Stortingets president at Sametinget har særlig adgang til å uttale seg før det treffes avgjørelser som har betydning for samiske interesser. Med denne bakgrunn ber presidenten om at Stortingets fagkomiteer vektlegger å høre Sametinget og at det i spesielle tilfeller avholdes konsultasjoner mellom Stortinget og Sametinget.

Komiteen viser til Sametingets målsetting om å øke og styrke bruken av samisk språk. Det skal være mulig å bruke samisk, og samisk skal være synlig i det offentlige rom, heter det i årsmeldingen. Regjeringen viser til at Kommunal- og moderniseringsdepartementet har satt ned et offentlig utvalg for å se nærmere på både lovverk om samisk språk og overordnede spørsmål om ansvarsdeling og videre arbeid med språkene. Sametinget har foreslått medlemmer til utvalget.

Komiteen vil peke på at endringer i kommunestruktur kan føre til særlige utfordringer i kommuner med ulike vedtak om tospråklighet. Komiteen merker seg regjeringens understreking av at samiske språkbrukere ikke skal komme dårligere ut som følge av endringer i kommuneinndelingen, og mener dette må følges opp.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, mener det om nødvendig må følges opp med særlige økonomiske bidrag.

Komiteen understreker betydningen av arbeidet med å styrke de samiske språkene. Dette gjelder generelt, men har spesielt stor betydning for de små språkgruppene som sørsamisk og lulesamisk.

Komiteen viser til at Sametingets årsmelding understreker at en likeverdig helsetjeneste for den samiske befolkning med den øvrige befolkning, forutsetter en tilpassing til den samiske befolknings behov, og må ta utgangspunkt i samiske pasienters språk og kultur. Det uttrykkes tilfredshet med at Helse Nord får i oppdrag å finansiere første trinn i oppbyggingen av samisk tolketjeneste i 2014. Sametinget er derimot bekymret for utviklingen innenfor den psykiske helsetjenesten gjennom Samisk nasjonalt kompetansesenter for psykisk helse (SANKS), som økonomisk og administrativt er underlagt Helse Finnmark. Komiteen ber om at Stortinget holdes orientert om utviklingen i tilrettelagte helsetjenester til den samiske befolkningen.

Komiteen viser til at Sametinget prioriterer kultur høyt og at en har som målsetting å få flere arbeidsplasser i samiske kultur- og kulturbaserte næringer.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, viser til at i sin omtale av kulturfeltet i Stortingets behandling av Sametingets årsmelding for 2012, framhevet et flertall i komiteen betydningen av at det nye museumsbygget for Saemien Sijte blir realisert. Realisering av dette prosjektet vil framstå som et fyrtårn for den sørsamiske kulturen. Flertallet konstaterer at det heller ikke for 2015 er avsatt midler til Saemien Sijte i regjeringens budsjettforslag, og beklager dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at eventuelt omfang av bygging av museumsbygg for Saemien Sijte blir å komme tilbake til i den ordinære budsjettbehandlingen.

Komiteen viser til at Sametinget prioriterte fire innsatsområder innenfor næringspolitikken i

2013. Disse er rammebetingelser for primærnæringene, attraktive lokalsamfunn, kulturnæring og verdiskaping og nyetableringer. Komiteen deler Sametingets bekymring for en negativ utvikling i samiske områder med befolkningsnedgang og lave fødselstall, og mener næringspolitikken må gis økt oppmerksomhet i samhandlingen mellom statlige myndigheter og Sametinget.

Komiteen uttrykker bekymring over årsmeldingens henvisning til at effekten av forebyggende tiltak innen rovdyrforvaltningen har vist seg å være til liten nytte innen reindriftsnæringen. Det vises til at reindriftsnæringen er utsatt for rovdyr året rundt, og at rovdyrtap representerer en stor belastning for næringen. Denne utfordringen er en trussel mot bevaring av særlig sørsamisk reindrift og kultur.

Komiteen registrerer at Sametinget i sin årsmelding uttrykker at en grunnleggende forutsetning for at Sametinget skal kunne vurdere mineralvirk-

somhet i samiske områder, er at det skjer gjennom en etterleving av folkeretten. Komiteen mener det er viktig at det oppnås en gjensidig forståelse for hvordan mineralressursene i de samiske områdene skal forvaltes på en måte som kan forenes med reindriftsnæringen, og at dette må ivaretas gjennom myndighetenes dialog med Sametinget.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Meld. St. 6 (2014–2015) – om Sametingets virksomhet 2013 – vedlegges protokollen.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 20. november 2014

Helge André Njåstad

leder

Heidi Greni

ordfører

Árv. 57 S

(2014–2015)

Gielda- ja hálddašanlávdegotti árvalus Stuorradiggái

Died. St. 6 (2014–2015)

Gieldda- ja hálddašanlávdegotti árvalus Sámedikki 2013 doaimma birra

Stuorradiggái

1. Čoahkkáigeassu

Čujuhuvvo Diedáhusas St. 6 (2014–2015) ahte Sámedikki dievasčoahkkin mearridii Sámedikki 2013 jahkediedáhusa njukčamánu 6.b. 2014.

Stuorradiggiedáhusas leat muhtun áššit Sámedikki jahkediedáhusas váldojuvvon ovdan, ja departemeanta kommentere muhtun oasi dain.

1.1 Ráddehusa bargu sámedipolitiikkalaš áššiiguin ja Sámedikki jahkediedáhusa čuovvleapmi

1.1.1 Sámediggi ja ovddasvástádusjuohkin sámedipolitiikkas

Čujuhuvvo diedáhusas ahte Sámediggi ásaheavvui geassemánu 12. beaivvi 1987 lága nr. 56 vuodul, mii lea Sámedikki ja eará sámi riektegažaldagaid birra (sámeláhka), ja dat lea mielde váikkuheamen Vuoddolága § 108 čuovvuma.

Válgaoassálastin 2013 sámediggeválggas lei 66,9 proseantta. Válgabeaivvi ledje 15 005 olbmo čáliheavvun Sámedikki jienastuslohkui. Válgabohtosat čájehit ahte leat oalle ovtta máde sámediggeáirasat goabbat sohkaheavvis, gos leat 49 proseantta nissonolbmot ja 51 proseantta dievdoolbmot.

Sámediggi dáhttu fievrredit aktiivvalaš nuoraid- ja vuorasiidpolitiikka ja lea ásaheavvun Sámedikki nuoraidpolitiikkalaš lávdegotti (SUPU) ja Sámedikki vuorasiid rádi.

Juovlamánu 31.b. 2013 ledje 129 jahkedoaimma Sámedikki hálddahusas.

Čujuhuvvo diedáhusas ahte Sámedikkis lea stuorra friddjavuohta álbmotválljen orgánan. Ráddehusas ii leat danne ovddasvástádus Sámedikki politihkalaš doaimmas iige mearrádusain maid Sámediggi dahká politihkalaš orgánan.

Sámediggái leat biddjon eanet ahte eanet doaimmat dan rájes go rahppojuvvui 1989:s, ja dasa lea mángga dásis addojuvvon váldi lága ja/dahje láhkaásahusa mielde. Sámediggái lea addojuvvon eanet ovddasvástádus ja iešheanalašvuohta bušeahttabarggus, ja leat ásaheavvun ráddádallanvuogit gaskal Sámedikki ja stáhtalaš eiseválddiid. Diedáhusas čujuhuvvo ahte Stuorradiggi lea meannudettiin jahkásaš Sámedikki diedáhusa dan doaimma birra ja jahkásaš bušeahta meannudettiin dorjon Sámedikki doaimma ja sajádaga.

Čujuhuvvo diedáhusas ahte Sámediggi lea ráddehusa deháleamos ságastallanguoibmi sámedipolitiikkalaš áššiin. Buot departemeanttain lea ovddasvástádus čuovvolit ja čadahit dan stáhtapolitiikka sámiid ektui mii gullá sin sektorii. Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttas lea ovddasvástádus buohtalastimis.

Sámediggi ii gula bruttobušetterenprinsihppii ja 2013:s dat oaččui ollislaš ruhtajuolludeami moanain departemeanttain.

2013:s oaččui Sámediggi 400,763 milj. kruvnna (earret Sámeálbmot foanda).

Sámediggi čállá iežas 2013 jahkediedáhusas ahte dálá bušeahttaortnet mas bohtet juolludeami mángga departemeanttas, ii deavdde oppalaš sámedipolitiikka ulbmiliid. Sámediggi ii loga dálá bušeahttaortnega nannet Sámedikki legitimizehta ja ovddasvástádusdoaimma. Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta áigu Sámedikkiin ja dása guoski fágadepartemeanttaiguin árvoštallat dán ášši.

1.1.2 Sámegielat

Diedáhusas čujuhuvvo dasa ahte dárogiella ja sámegiella leat ovttađassásaš gielat Norggas. Máttasámegiella, julevsámegiella ja davvisámegiella leat buot rašes dilis.

Buot almmolaš doaimmain lea ovddasvástádus váldit vuhtii sámegiella geavaheddiid iežaset bargosurggiin. Kulturdepartemeanta lea giellapolitiikka- laš ovddasvástideaddji fágadepartemeanta. Giella- ja ođasmahttindepartemeanttas lea válodoovdasvástádus hálldašit sámelága giellanjuolggadusaid ja maid buohalastit dan barggu mii bargojuvvo eurohpalaš lihtu guovllu- dahje unnitlohkogielaiguin (unnitlohkogiella-lihtuin). Fágadepartemeanttain lea ovddasvástádus sámi giellabarggus iežaset sektoriid siskkobealde.

Čujuhuvvo diedáhusas ahte Sámedikkis lea guovddáš rolla sámi giellabargguin, ja das lea ovddasvástádus sihke gáhttet ja ovdánahttit sámegielaid Norggas, gč. sámelága § 3-12.

Gielddain ja fylkkagielddain maid lea guovddáš rolla ovdánahttit sámegielaid. Čujuhuvvo diedáhusas ahte lea buorre go Sámediggi ja sámegiella hálldašanguovllu gielddat ja fylkkagielddat leat ráhkadan ovttasbargošiehtadusaid das mo galgá geavahit guovttegielatvuodaruđaid. Sámegiella hálldašanguvlui gullet dál oktiibuot 10 gieldda. Sámediggi juolludii oktiibuot 73,3 milj. kruvnna iešguđet gielladoaimmaide 2013:s.

Čujuhuvvo diedáhusas ahte doaibmabijut Sámegielaid doaibmaplánas, mii almmuhuvvui 2009:s, leat addán positiivvalaš proseassaid go lea sáhka giellaid ealáskahttimis ja nannemis.

Sámi álbmogis galgá leat seamma vejolašvuotta go eanetloguálbmogis beassat geavahit iežaset giella beaivválaččat.

Čujuhuvvo diedáhusas ahte sámelága mearrádusaid váikkuhusat leat eahpečielgasat, ja ahte njuolggadusčálus lea boarásmuvvan ja váikkuha soahtáhašgas feara mo.

Dalá Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta gárvii 2013:s sámelága giellanjuolggadusaid guorahallama. Departemeanta sáddii borgemánus 2013:s raportta Sámediggái mii galggai leat vuodđun go ságastallet ja ráđđádallet čuolmmaid mat gusket giellanjuolggadusaide.

Sámedikki 2012 gielladiedáhusas dovddahii Sámediggi dárbbu ásahtit sámegielaid giellalávdegotti.

Giella- ja ođasmahttindepartemeanta lea ceggen almmolaš lávdegotti mii galgá čielggadit ortnegiid, doaibmabijuid ja njuolggadusčállošiid mat gusket sámegielaide, ja dat lea jurddašuvvon čuovvoleapmin sámelága giellanjuolggadusaid guorahallanbargui ja Sámegielaid doaibmaplánii. Lávdegotti bargogohččus lea leamaš fáddán

ráđđádallamiin Sámedikkiin. Sámediggi lea maid evttohan olbmuid lávdegoddi.

Čujuhuvvo diedáhusas ahte almmolaš bálvalusaide fállamis ja hálldahusas váilot olu oahppan olbmot geat dustejit servodaga sámegiella máhttodárbbuid. Jus galggaš nagodit deavdit almmolašvuoda geatnegasvuodaid das ahte geavahit sámegiella, de lea dárbbu buriid dulkonbálvalusaide. Mánáid-, dásseárv- ja searvadahttindepartemeanta ásahtii 2013:s almmolaš lávdegotti mii galggai čielggadit mo dulkkaid geavahit almmolaš sektoris. Dulkonlávdegoddi buvttii ovdan raporttas čakčamánu 24.b. 2014.

Ovdánahttit ja oktiiveivehit terminologiiija sámegielain davviriikkaid riikarájaid rastá lea áibbas dárbbaslaš vai sámegielaid sáhtta atnit nu olu servodatsurggiin go vejolaš. Danne lea buorre go Norgga, Ruota ja Suoma sámedikkis leat ovttasbargagoahtán ásahtit oktasaš davviriikkalaš giellaguovddáža – Sámi Giellagáldu.

1.1.3 Sámi kultuvra ja kulturmuittut

Čujuhuvvo diedáhusas ahte Norgga stáhtii lea dehálaš ja maiddái riggodahkan seailluhit sámi kultuvrra, árbevieruid ja giellaid. Norgga eiseválddiin lea válodoovdasvástádus seailluhit ja ovdánahttit sámi kultuvrra ovttasrádiid Sámedikkiin.

Sámediggái lea addojuvvon hálldašanváldi sámi kulturdoaimmain maid stáhta ruhtada.

Ráđdehus lea fuomášan ahte Sámediggi vuoruha kulturdoaimmaid sakka.

Kulturdepartemeantta juolludeamit sámi kulturdoaimmaide addojuvvojit ovddemusat stáhtabušehta kap. 320 badjel Allmenne kulturformál, poasta 53 Sámediggi. 2013:s juolluduvvui bušehtapoastta bokte 72,7 milj. kruvnna.

Go ángirit geavaha ekonomalaš gaskaomiid, go bargá ovttas singuin geat barget sámi kulturovdánahttimiin ja go ságastallá guovddáš, guovllu ja báikkálaš eiseválddiiguin, de dakko bokte Sámediggi bargá dan ovdii ahte áimmahuššat, ovdánahttit ja gaskustit sámi kultuvrra girjáivuoda.

2013:s juolludii Sámediggi lagabui 103 milj. kruvnna iešguđet kulturdoaimmaide. Geahča dárkilat máinnašeami diedáhusas. Sámediggi oaččui 2013:s 700 000 kruvnna doarjjan sámi valástallamii go Norsk Tipping AS jugii badjebáhcagis ja attii 1,1 milj. kruvnna sámi valástallanorganisašuvnnaide. Doarjja sámi almmuhemiide dagahii stuorra oasi dan 3,5 milj. kruvnna mii lei várrejuvnon mediaulbmiliidda 2013:s.

Sámediggi dáhttu doalahit buori ságastallama ja ovttasbarggu sámi dáiddárganisašuvnnaiguin, kulturásahusaiguin ja Norgga kulturrádiin. Danne doallá Sámediggi jeavddalaččat gulahallančoahkkimiid sámi kulturásahusaiguin ja čoahkkimiid kulturrádiin

ja juohke jahkebeali hálldahuslaš gulahallančoahkkimiid Kulturdepartemeanttain.

Sámediggi lea jahkediedáhusastis ovddidan sávaldaga ásaht fästa ortnega Kulturdepartemeantta ja Sámedikki politihkalaš čoahkkimiidda. Kulturdepartemeantta mielas lea ášahuvvon buorre gulahallan Sámedikkiin ja leat čadahuvvon guokte čoahkkima politihkalaš dásis 2014:s.

Sámedikki váldoulbmilin kulturmuittuid gáhttenbarggus lea hálldašit ja oainnusin dahkat sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid. Sámediggi oaččui 2013:s 3,195 milj. kruvnna sámi kulturmuittuid gáhttenbargui. Birasgáhttendepartemeantta bušeahta bokte. Sámediggi juolludii 2,4 milj. kruvnna doarjjan sámi kulturmuittuid hálldašeapmái.

Riikaantikvára lea álggahan prošeavtta mas lea ulbmilin identifiseret ja registreret buot automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon, sámi vistiid. Čujuhuvvo diedáhusas ahte Sámediggi váldá dan vuhtii buriin vugiin prošeaktajodiheaddjin. Ulbmilin lea ahte bargu galgá leat válmmas ovdal 2017.

Sámi kulturmuittuid máinnašeamis Diedáhusas St. 35 (2012–2013) Framtid med fotfeste čállojuvvui sámi vistiid registrerenprošeavtta birra mas lea sáhka automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi vistiid birra, ja dasa lassin čállojuvvui maid oanehaččat ahte lea dárbu lagabui guorahallat kulturmuittolága láhkavuodu. Čujuhuvvo diedáhusas ahte áigot ovttrasáidit Sámedikkiin geahčadišgoahtit leago dárbu rievdadit dálá lágaidda.

1.1.4 Ealáhusovdánahttin, biras ja areála

Diedáhusas boahtá ovdan ahte Sundvolden-julgaštusas čuožžu ahte Norgga oktasaš čálgu vuoddu lea dat árvohákan mii dahkkojuvvu buot guovlluin olles riikkas. Ráddehus áigu ovdánahttit sámi ealahuseallima, ja dasa guoská maid sámi mátkeealáhus. Ráddehus áigu sihkkarastit buriid ja einnostahtti rámmaeavttuid mátkeealáhussii ja bargat dan ovdii ahte buorit luondduvásáhusat Davvi-Norggas galget leat buohkaid olámuttus. Árktaš eanadoallu lea dakkár suorgi mas sáhtá olahit eanet árvoháhkama.

Sámediggi váikkuha iežas gaskaoapmeortnegiiguin ealahussuorggis mánggabealat ealahusaide ja eanet bargosajiide, earret eará vuoddoealáhusain, kulturealáhusain ja sámi mátkeealáhusas. Sámediggi jugii 2013:s oktiibuot 35,663 milj. kruvnna iešguđet ealahusdoaimmaide. Geahča dárkilat máinnašeamis diedáhusas.

Ealahus- ja guolástusdepartemeanta čujuha dasa ahte álggahuvvon riikka mátkkoštanbáikkiid fitnodagaid oddasisstruktureren galgá joatkašuvvat.

Sámediggi lea mánga jagi bargan ángirit dan ovdii ahte hukset buori ovttasbarggu báikkalaš ja guovllu eiseválddiiguin ja ovdánahttiiguin. 2013:s juolludii Sámediggi 3 milj. kruvnna iešguđet lágan

guovllu ovdánahttinbargguide, earret eará kultur-, giella- ja ealahusprošeavttaide. Sámediggi maid oas-sálasttii mielruhtadeaddjin iešguđet prošeavttaide olles prográmmaáigodagas Interregprográmmas Sápmi 2007–2013.

Sámedikki areála- ja biraspolitihka váldomihttun lea sihkkarastit birgejeaddji sámi báikkalaš servodagaid maid vuoddu leat areálaid ja resurssaid ceavzilis ávkkástallan, seailluheapmi ja hálldašeapmi.

2013 jahkediedáhusastis čállá Sámediggi ahte hálldašanášiid čuovvoleapmi plána- ja hüksenlága mielde lea stuorra oassin Sámedikki areálaáššebarggus. Ráddehus oaidná ahte Sámediggi lea dál gárvvisteamen ovdamearkačoakkáldaga man ulbmilin lea kártet man olu gielddat deattuhit sámi kultuvrra, ealahusdoaimmaheami ja servodateallima luondduvuodu vuhtiiváldima. Lea buorre go Sámediggi ráddádallá gielddaiguin mat leat ráhka-dišgoahtán gielddaplánaidda.

Mineráalealahus lea dehálaš vuoruhansuorgi ráddehussii. Seammás čuožžu Sundvolden-julgaštusas ahte ráddehus áigu áimmahuššat sámi kultuvrra ja árbevirolaš sámi ealahusaid. Áššiin main mineráladoaimma sámi kulturguovlluin sáhtá čuohtat sámi ealahusaide ja sámi kultureallimii, de lea dárbu ságastallat sámi beroštumiiguin ja Sámedikkiin go áigu plánet mineráladoaimma.

Diedáhusas lea dárkilat máinnašeapmi Nussira konsešuvdnaohcamušas roggat veaikki Fálesnuoris Finnmárkkus, ja Arctic Golda sávaldagas roggagoahtit golli Biedjovákkis Guovdageainnu suohkanis.

Giddalodden lea dološ árbevierru Guovdageainnus, ja dat gullá ain nannosit sámi álbmoga kultuvrralaš čatnašupmái. Diedáhusas čujuhuvvo dasa ahte giddalodden almmatge rihkku fuoddohálldašeami oddaáigasaš prinsihpaid ja vieruid. Dálkkádat- ja birasdepartemeanta lea olu árvvoštallamiid maŋŋá gávnahan ahte galgá leat lohpi loddet giddat Guovdageainnus. Luondduhálldašandirektoráhtta mearridii geassemánu 3.b. 2013 sierra láhkaásahusa mas ráddje giddaloddema earreaddimiid dihto guovlluin Guovdageainnu suohkanis 2013 rájes gitta 2022 rádjai.

1.1.5 Bálváhusat álbmogii

Čujuhuvvo diedáhusas leat stáhta ovddasvástáduššan sihkkarastit ahte almmolaš eiseválddit ja veahkkeásahusat vuhtiiváldet sápmelaččaid. Seammás oaivvilda stáhta ahte gielddat ja fylkkagielddat maid ieža čuovvolit áigeguovdilis geatnegasvuodaid mat sis leat sápmelaččaid ektui.

Čujuhuvvo diedáhusas gielddaodastusbargui ja dasa ahte ráddehus háliida áimmahuššat sámegiela ja deattuha ahte sámegielagat eai galgga gillát go gielddaráját rievdaduvvojit. Departemeanta lea danne iežas bargogohččunreivves fylkkamánniide bivdán

fylkkamánniid fylkkain main leat gielddat sámegiela hálldašanguovllus, váldit oktavuoda Sámedikkiin muitalit barggu ja proseassaid birra mat álggahuv-
vojit.

Jus rievdaduvvo sámegiela hálldašanguovllu ja dat hedjonahtta sámegielaiguid vuoigatvuodaid, de das šaddá sáhka mo dat heive Vuoddoláhkii ja Norgga riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaide. Eará lágat maid čatnet dihto ortnegiid sámegiela hálldašanguovlui (muhtin sajiin gohčodit dan sámii guov-
lun).

Ahte sámii álbmot oázžu seammaárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid go álbmot muđui, lea dehálaš prinsihppa Sámediggái. Sáme-
giel- ja kulturmáhttu lea Sámedikki mielas mearri-
deaddjin go galgá sihkkarastit dan mihtu ahte fállat
buori ja seammaárvosaš bálvalusaid sámii álbmogii.

Diedáhusas St. 34 (2012–2013) Folkehelsemel-
dingen leat sámii álbmoga dearvvašvuodahástalusat
čilgejuvvon. Dearvvašvuoda- ja fuolahusdeparte-
meanta áigu ráhkadit sullasaš čilgehusa ođđa álbmot-
dearvvašvuodadieđáhusas, mii ovddiduvvo Sturra-
diggái 2015 gida.

Sámediggi oáččui 2013:s 6,036 milj. kruvnna
Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeantta bušehta
bokte.

Sámedikkis lea earret eará ovddasvástádus háb-
met oahppoplánaid vuoddoskuvlla ja joatkkaoahpu
sámegiela oahpahusa várás, gč. oahpahuslága § 6-4.

Ráđdehus vuohtta Sámedikki válđoáigumuššan
bajáššaddan- ja oahpahuspolitihkas lea dat ahte sámii
álbmot galgá oázžu dakkár máhtu, gelbbolašvuoda ja
dáidduid mat gáibiduvvojit go galgá aktiivvalaččat
searvat sámii, nátionála ja riikkaidgaskasaš servoda-
hkii. Sámediggi oáččui 2013:s 37,7 milj. kruvnna
doarjjan sámii vuoddoahpahussii ja 14,65 milj.
kruvnna doarjjan mánáidgárdefálaldahkii Máhtode-
partemeantta bušehta bokte.

Rihkusfuolladirektoráhtta ráhkadii 2014 guov-
vamánus doaibmaplána mii galgá sihkkarastit buori
ja seammaárvosaš ránggáštusčadaheami sámii
fáנגgaide ja dubmehallan sápmelaččaide.

1.1.6 Ráđđádallamat

Čujuhuvvo diedáhusas ahte stáhtalaš eiseváldi-
diid ja Sámedikki ráđđádallanvuogit lea okta dain
deháleamos rámmain go galgá sihkkarastit sápmela-
ččaide álbmotrievttálaš vuoigatvuoda beassat oas-
sálastit dakkár áššiin mat sidjiide gusket.

Ráđđádallanvugiid vásáhusat lea čájehan ahte
lea olahan ovttaoaivilvuoda sámii berošteddjiguin
moanain áššiin. Muhtin áššiin lea gulahallagoahtán,
muhto eai olahan ovttaoaivilvuoda. Muhtin mear-
ridanproseassaiguin lea ádjánan guhkit go dan mii
lei jurddašuvvon. Ráđdehus atná ráđđádallamiid
ávkin go galgá duddjot lotnolas áddejumi ja máhtu

guhtet guimmiideaset vuolggasajis ja oainnus
iešgudet áššiin.

Čujuhuvvo diedáhusas ahte stuorradigge-
diedáhusa iešalddis ii lea makkárga doaibmabidju
ráđđádallanvugiid barggus, eai ge ráđđádala vuost-
tažettiin diedáhusaid birra. Muhtin diedáhusas sáhttet
almmatge leat okta dahje mánaga doaibmabiju mat
njuolgga guoskkahit sámii beroštumiid, ja dalle lea
geatnegasvuoda ráđđádallat dakkár doaibmabijuid
ektui. Stuorradiggediedáhusat lea mánnggahámagat
ja muhtumin lea lunddolaš ahte muhtin departe-
meanta bargá ovttas Sámedikkiin go olles dahje muhtin
oasit diedáhusas galget hábmejuvvot.

Diedáhusa kapihtalis 2.6.2 lea bajilgovva
čadahuvvon ráđđádallamiin ja fásta čeahkkimiin
Sámedikkiin.

2. Lávdegotti mearkkašeamit

Lávdegoddi, Bargiidbellodaga mielahtut, Jan Böhler, Stine Renate Håheim, Stein Erik Lauvås, Helga Pedersen ja Eirik Sivertsen, Olgešbellodaga, Frank J. Jenssen, Mudassar Kapur, Bjørn Erik Hollevik ja Ingjerd Schou, Ovddádusbellodaga, Mazyar Keshvari ja jodiheaddji Helge André Njåstad, Kristtalaš Álbmotbellodaga, Geir S. Toskedal, Guovddášbellodaga, Heidi Greni, Gurutbellodaga, André N. Skjelstad, ja Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Karin Andersen, čujuhit dasa ahte Norgga stáhta lea vuodduuvvon guovtti álbmoga territoria ala, sápmelaččaid ja dážaid, ja ahte goappašiid álbmogiin lea seamma riekti ja seamma vuoigatvuodat ovdánahttit iežaset kultuvrra ja giela. Sámeálbmot lea álgoálbmot mas lea álbmotrievttálaš vuoigatvuoda erenoamáš kultursuodjaleapmái. Dát lea nannejuvvon Vuoddolága § 108 mii geatnegahtta «stáhta eiseválddiid láhčit dili nu, ahte sámii álbmot sáhtta sihkkarastit ja ovdánahttit iežas giela, kultuvrra ja servodateallima.»

Lávdegoddi oaiuvvilda Sámedikki 2013 jahke-
diedáhusa čájehit nana ja ulbmillaš doaimma mii gal-
gá ovddidit sámii beroštumiid ja kultuvrra. 2013
sámediggeválgga čadahuvvui buriin válgaoassálasti-
miin ja lávdegoddi lea ilus go diedáhusas boahká
ovdan ahte dan 39 sámediggeáirasa gaskkas lea
masá seamma olu nissonat go albmát.

Lávdegoddi oaidná ráđdehusa deattuheami
das ahte Sámedikkis lea stuorra friddjavuohta álb-
motválljen orgánan, ja ahte ráđdehusas danne ii lea
ovddasvástádus Sámedikki politihkalaš doaimmas
iige mearrádusaide maid Sámediggi dahká politihka-
laš orgánan. Dát lea dehálaš deattuheapmi Sámedikki

rollas ahte galgá áimmahuššat sámi álbmoga iešheanalaš ovddasvástádusa ovddidit iežas giela, kultuvrra ja servodateallima.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte Sámediggi oaččui 2013:s 400,763 milj. kruvna, ja das dagahedje Sámedikki doaibmagolut 124 milj. kruvna. Sámediggi čállá jahkediedáhusastis ahte dálá bušeahttaortnet mas bohtet juolludeamit mángga departemeanttas, ii deavdde oppalaš sámpolitiikka ulbmiliid. Ráđdehusa diedáhusas čujuhuvvo dasa ahte dán leat Sámediggi ja Gielda- ja ođasmahttinministtar ságaškuššan čoahkkimis, ja ahte departemeanta áigu árvoštallat ášši ovttrasáđiid Sámedikkiin ja dása guoski fágadepartemeanttain.

Lávdegotti eanetlohku, buohkat earret Olgešbellodaga ja Ovddádusbellodaga miellahtut, dáhttot ahte dán barggu čuovvoleapmi máinnašuvvo dánjagáš stuorradiggediedáhusas Sámedikki doaimma birra.

Lávdegoddi oaidná jahkediedáhusa Sámedikki ja stáhtalaš eiseváldiid ráđđádallanvugiid máinnašeami. Lávdegoddi lea duhtavaš go ráđdehus áigu joatkit ráđđádallanvuogádaga, muhto seammás daddjo ahte aiddo dán suorggis leat dat stuorámuš hástalusat Sámedikki ja stáhtalaš eiseváldiid ovttasdoaimbamis. Sámedikki jahkediedáhusas čujuhuvvo dasa ahte ráđđádallangeatnegasvuohta álbmotrievtti vuodul guoská maiddái Stuorradiggái, muhto Stuorradiggi lea unnán dahje ii obage praktiseren dán. Jahkediedáhusas daddjo ahte stuorra oassi sámpolitiikkas hábmjuvvo ráđđádallamiid bokte. Sámediggi áigu dahkat ráđđádallanproseassaid ja fáttáid eanet almmolažžan.

Lávdegoddi deattuha ráđdehusa ja Stuorradikki ovddasvástádusa das ahte stáhtalaš eiseváldiid ja Sámedikki ráđđádallanšiehtadusat čuvvojat. Go lea sáhka Stuorradikki erenoamáš ovddasvástádusas, de čujuhuvvo stuorradiggepresideanta miessemánu 13.b. 2013 reivii fágálávdegottiide. Čujuhettiin sámeláhkii §§ 2-1 ja 2-2, ILO-konvenšuvdnii nr. 169 ja davviriikkalaš sámekonvenšuvnna evttohussii, de deattuha Stuorradikki presideanta ahte Sámedikkis lea erenoamáš riekti buktit cealkámušaid ovdal go dahkkovit mearrádusat mat gusket sámi beroštumiide. Dán geažil bivdá presideanta Stuorradikki fágálávdegottiid guldalit Sámedikki, ja ahte erenoamáš áššiin galget Stuorradiggi ja Sámediggi ráđđádallat.

Lávdegoddi čujuha Sámedikki mihttomearrái lasihit ja nannet sámegeaheami. Galgá leat vejolaš geavahit sámegeaheami, ja sámegeaheami galgá leat oidnosis almmolašvuodas, nu čuožžu jahkediedáhusas. Ráđdehus čujuha dasa ahte Gielda- ja

Ođasmahttindepartemeanta lea ášahan almmolaš lávdegotti mii galgá geahčadit sihke lágaid sámegeaheami birra ja váldoáššiid ovddasvástádusjuohkimis ja viidásat giellabarggus. Sámediggi lea evttohan miellahtuid lávdegoddái.

Lávdegoddi háliida čujuhit dasa ahte gieldarájáid rievvadusat sáhttet dagahit erenoamáš hástalusaid gielddain gos lea iešguđet mearrádusat guovttegielatvuoda dáfus. Lávdegoddi oaidná ráđdehusa deattuheami das ahte sámegeaheami eai galgga gillat go gieldarájáid rievvaduvvojat, ja oavvilda dán fertet čuovvolit.

Lávdegotti eanetlohku, buohkat earret Olgešbellodaga ja Ovddádusbellodaga miellahtut, oavvilda dárbbalažžan čuovvolit dán erenoamáš ekonomalaš doarjagiiguin.

Lávdegoddi deattuha man dehálaš lea nannet sámegeaheami. Dás lea sáhka oppalaččat, muhto das lea erenoamáš stuorra mearkkašupmi unnit giella-joavkkuide nugo máttasámegeaheami ja julevsámegeaheami.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte Sámedikki jahkediedáhus deattuha dan ahte seammaárvosaš dearvvašvuodabálvalus sámi álbmogii ja álbmogii muđui eaktuda heiveheami sámi álbmoga dárbbuide, ja vuolggašadjin ferte leat sámi pasienttaid giella ja kultuvra. Vuhtto duhtavašvuohta go Davvi Dearvvašvuohta oazžu bargun ruhtadit sámi dulkonbálvalusa huksema vuosttaš oasi 2014:s. Sámediggi almmatge fuolastuvvá psyhkalaš dearvvašvuodabálvalusa ovdáneamis Sámi našuvnnaš gealboguovddázis – psyhkalaš dearvvašvuoda (SÁNAG) mii ruđalaččat ja hálldahuslaččat gullá Finnmárkku Dearvvašvuhtii. Lávdegoddi bivdá ahte Stuorradiggái diedihuvvo sámi álbmogii heivehuvvon dearvvašvuodabálvalusaid ovdáneami birra.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte Sámediggi vuoruhá kultuvrra sakka, ja ahte mihttomearrin lea ášahit eanet bargosajiid sámi kulturealáhusain ja kultuvruđot ealáhusain.

Lávdegotti eanetlohku, buohkat earret Olgešbellodaga ja Ovddádusbellodaga miellahtut, čujuha dasa ahte kultursuorggi máinnašeamis Stuorradikki Sámedikki 2012 jahkediedáhusa meannudeamis deattuhii lávdegotti eanetlohku man dehálaš lea ahte Saemien Sijte ođđa museavisti huksejuvvo. Dán proševtta duohtandahkan šaddá dego čuovgatoardnan máttasámi kultuvrii. Eanetlohku nanne ahte ii jahkái 2015 ge leat várrejuvvon ruhta Saemien Sijti ráđdehusa bušeahttaevttohusas, ja šálloša dán.

Lávdegotti Olgešbellodaga ja Ovddádusbellodaga miellahtut čujuhit dasa

ahte Saemien Sijte vejolaš museahukseimi máhcet dábalaš bušeahhtameannudeamis.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte Sámediggi vuoruhii njeallje ángiruššansuorggi ealáhuspolitihkas 2013:s. Dát leat vuoddoealáhuseid rámmaeavttut, geasuheaddji báikegottit, kulturealáhuseat ja árvohákan ja ođđaásaheamit. Lávdegoddi ballá, nugo Sámediggige, negatiivvalaš ovdáneamis sámi guovlluin gos olmmošlohku unnu ja unnán mánát riegádit, ja oaivvilda ahte ealáhuspolitihkkii ferte bidjat stuorát fuomášumi stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki ovttasdoaibmamis.

Lávdegoddi fuolastuvvá jahkediedáhusa čujuheamis dasa ahte boraspirehálldašeami eastadandoaimmaid váikkohuseat leat leamaš unnán ávkin boazodollui. Čujuhuvvo dasa ahte boazodoallu gillá boraspiriid geažil birra jagi ja ahte boraspirevahágat leat stuorra noadddin ealáhussii. Dát hástalus áitá ere-noamážit máttasámi boazodoalu ja kultuvrra seailuheami.

Lávdegoddi registrere ahte Sámediggi jahkediedáhusastis cealká ahte vuoddoeaktun dasa ahte Sámediggi galgá sáhttit árvvoštallat mineráladoaimmaid sámi guovlluin, lea ahte álbmotriekti doahhtaluvvo. Lávdegoddi oaivvilda dehálažžan ahte lea lotnolas áddejupmi dasa mo minerálariggodagat sámi guovlluin galget hálldašuvvot nu, ahte sohpet boazodoaluin, ja ahte dán ferte áimmahuššat eiseválddiid dialoga bokte Sámedikkiin.

3. Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat muđui mearkkašeamit, čujuha diedáhussii ja rávve Sámedikki dahkat dákkár

mearrádusa:

Died. St. 6 (2014–2015) – Sámedikki doaimma birra 2013 – čuovvu beavdegirjji.

Oslo, gielda- ja hálldahuslávdegottis, skábmamánu 20.b. 2014

Helge André Njåstad

jodiheaddji

Heidi Greni

sátnejodiheaddji

